

Munich Personal RePEc Archive

What is the Source of Gap between the Loans and the Deposits in the Turkish Banking System ?

yilmaz, Engin

1 September 2018

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/89043/>
MPRA Paper No. 89043, posted 07 Dec 2018 07:12 UTC

Türk Bankacılık Sektöründe Krediler ile Mevduatlar Arasındaki Açığın Kaynağı Nedir ?

Dr. Engin YILMAZ¹

Gelir Uzmanı

Özet

Türk bankacılık sektörü 2001 krizi sonrasında ciddi bir yeniden yapılandırma gerçekleştirmiştir. Bu yapılanma sonrasında Türk bankaları devlet tahvillerini finanse etmeyi bırakıp, aracılık faaliyetlerini gerçekleştirmeye yönelmişlerdir. Bununla birlikte Türk bankaları aracılık faaliyetlerini gerçekleştirirken bankacılık sisteminin geleneksel mevduat – kredi denkleğini bozmuş ve kredilerin mevduatlardan daha fazla artmasına neden olmuşlardır. Bu çalışma içerisinde Türk bankacılık sisteminde kredi ve mevduat arasındaki açığın çapraz kur swapları yoluyla yaratıldığı ve bunun da Türk bankacılık sektörünün pasif yapısını dolarize ettiği ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler : Çapraz Kur Swapı, Kredi Genişlemesi, Çekirdek Dışı Yükümlülükler

Jel : E50,E51, E52

What is the Source of Gap between the Loans and the Deposits in the Turkish Banking System ?

Abstract

Turkish banking sector has realized serious reconstruction after the 2001 crisis. Turkish banks left to finance government debts and has turned to their intermediation activities . However, Turkish banks broke the traditional loans-deposits balance and led to situation that loans have surpassed the deposits in the system. This article tries to indicate that the growth of gap between loans and deposits in Turkish banking system results from cross currency swap transactions and these transactions change the composition of Turkish banks' liabilities in favour of FX liabilities.

Keywords: Cross Currency Swap, Loans' Growth, Non-Core Liabilities

Jel : E50, E51, E52

---

¹ Vergi Dünyası Dergisi , Eylül 2018, Yıl:38, Sayı:445 ISSN No: 1300-851X

1.Giriş :

Türk bankacılık sistemi 2001 finansal krizi sonrasında yeniden yapılandırılmıştır. Bazı bankalar satılmış, bazıları kamu bankalarıyla birleştirilmiş ve bazılarında da likitide takviyesi yapılmıştır. Kriz öncesinde 79 olan banka sayısı kriz sonrasında 54'e düşmüştür². Geçmişe bakıldığında sorunlu bankaların çöküş nedeni, bankaların temel aracılık fonksiyonlarını bırakıp yabancı para cinsinden açık pozisyonlar yoluyla devlet tahvillerinin finansmanına yönelmeleridir. Bir ikincil ve önemli neden ise ilgili banka sahiplerinin, bankacılık dışındaki şirketlerinin finansman ihtiyacını bankaları yoluyla karşılamaya çalışmalarıdır.

Sağlıklı bir bankacılık sisteminde bankalar mevduat toplayıp, bu mevduatları kredi olarak verirler. 2001 krizi sonrası Türk bankacılık sektörünün aracılık fonksiyonlarına geri dönüp kredi verme görevlerini yerine getirdikleri görülmektedir. Bununla birlikte ortaya yeni bir sorun çıkmıştır. Bankacılık sisteminin verdiği krediler topladığı mevduatları geçmiştir. Uluslararası karşılaştırmalar kredi/mevduat rasyosunun Türkiye için tehlikeli bir seviyeye ulaştığını göstermektedir.³ Bu çalışma içerisinde kredi – mevduat açığı, yerel ve yabancı para cinsinden ayrıştırılmış ve açığın yerel para cinsinden oluştuğu gözler önüne serilmiştir. Bu çalışma, ülkemizde yerel para cinsinden krediler ile mevduatlar arasındaki açığın nedeninin çapraz kur swapları olduğunu ve bunun da Türk bankacılık sektörünün dolarizasyonuna neden olduğunu gösteren ilk çalışmadır. Dolarize olan kısım büyük oranda çekirdek dışı yükümlülüklerden (mevduat harici yükümlülükler) oluşmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde, Türk bankacılık sektöründe ortaya çıkan yerel para cinsinden krediler ve mevduatlar arasındaki açık ortaya konulacaktır. İkinci bölümde, çapraz kur swaplarının tanımı, Türk bankacılık sektöründe yerel para cinsinden kredi yaratmak için nasıl kullanıldığı ve Türk bankacılık sektörünün bilanço yapısında yarattığı dolarizasyon gösterilecektir. Sonuç bölümünde, tespit edilen durumlar yeniden gözden geçirilip çözüm önerisi getirilecektir.

---

² Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi, BDDK Çalışma Tebliği, https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/8676krizden_istikraraturkiyetecribesi_3uncu_baski.pdf, (29.05.2018), s:76.

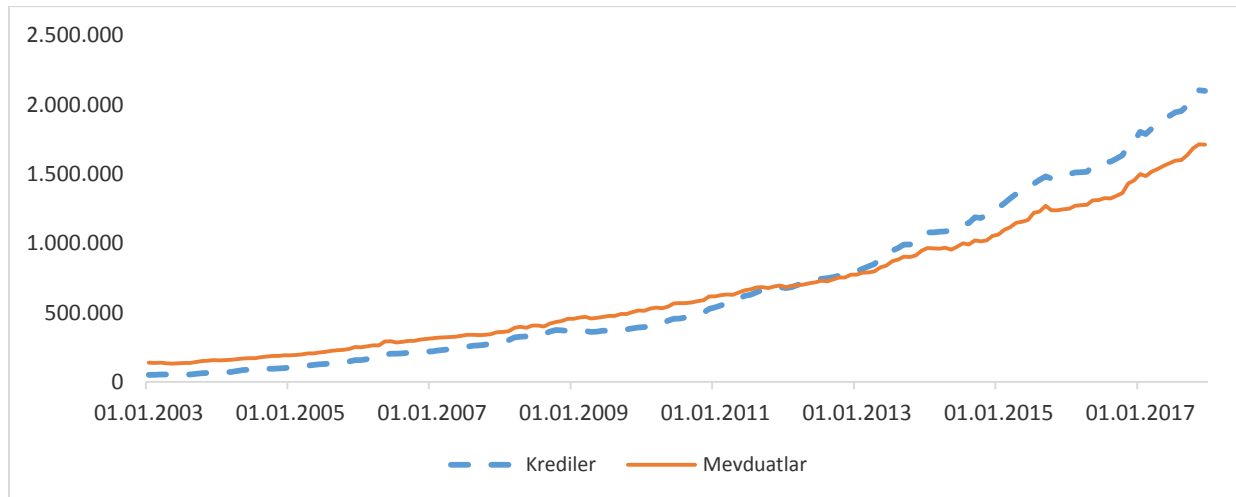
³ Seçilmiş Göstergelerle Türk Bankacılık Sisteminin Karşılaştırılması, https://www.tbb.org.tr/en/Content/Upload/Dokuman/155/Selected_Banking_Indicators_2016.pdf, (29.05.2018), s:24,

2. Türk Bankacılık Sektörünün Bilanço Yapısı

Türk bankacılık sektöründe krediler ve mevduatlar arasındaki açık detaylı bir şekilde sunulacaktır. Mevcut durumun analizi için bankacılık sektörünün 2001 krizi öncesindeki durumunun anlatılması gerekmektedir. 2001 krizi öncesinde bankalar aracılık faaliyetlerini bir kenara bırakıp, devlet tahvillerinin finansmanına ağırlık vermişlerdi. Türk bankacılık sistemi dışarıdan yabancı para cinsinden borçlanıp, borçlandığı parayı içeride yerel paraya çevirip, devlet tahvillerine yatırım yapıyordu. Bu durum bankalara ciddi kazanç sağlamakla birlikte, Türk bankacılık sisteminde yabancı para cinsinden açık pozisyon oluşturuyordu. Bankalar bilançolarının pasifinde borçlanma yoluyla elde ettikleri yabancı parayı aktif üzerinde TL'ye çeviriyorlar ve bu nedenle pasiflerindeki yabancı para cinsinden para, aktiflerindeki yabancı paradan daha fazla oluyordu. Bu duruma kısaca yabancı para cinsinden açık pozisyon denmektedir. Sistemin risk barındıran unsuru bu noktada ortaya çıkmaktadır. Yabancı paranın değer kazanması durumunda, bankaların yabancı para cinsinden borçları artmaktadır. Akyüz ve Boratav⁴, 2000 Kasım ayında Türk Bankacılık sisteminin açık pozisyonunun 22 milyar \$ olduğunu belirtmektedir.

2001 krizi sonrası Türk bankacılık sektörü yeniden yapılandırmaya gitmiş ve bu sayede bankalar daha rekabetçi bir ortamda asli görevleri olan aracılık faaliyetlerine geri dönmüşlerdir. Bununla birlikte 2012 yılının ilk çeyreğinde sektör içerisinde kredilerin düzeyi mevduatların düzeyini geçmiştir.

Grafik 1 : Türk Bankacılık Sektöründe Krediler ve Mevduatlar (Milyon Lira)(2003-2017)

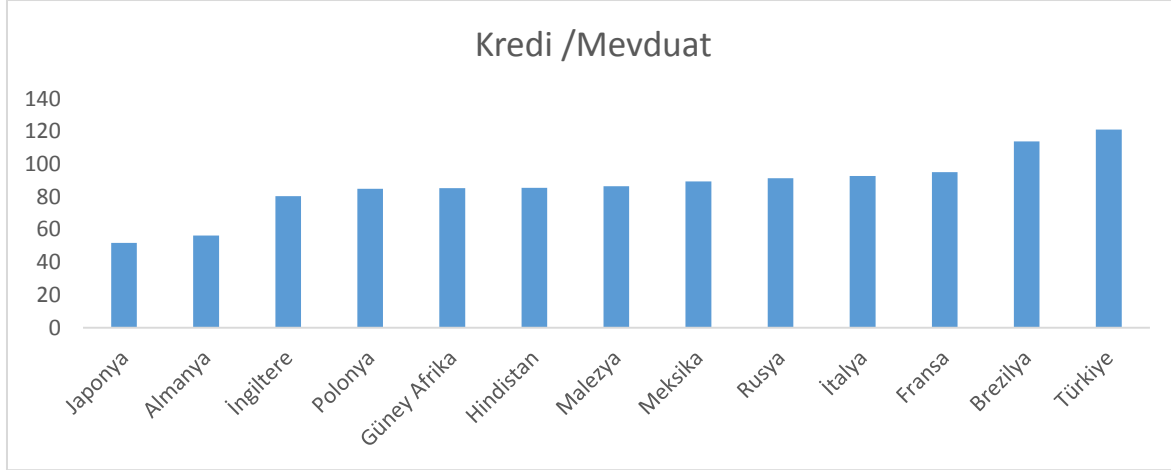

Kaynak : BDDK Aylık İstatistikler (2018)

⁴ Akyüz, Yılmaz (Boratav, Korkut), 'The Making of the Turkish Financial Crisis', World Development, 31(9), 2003, s:7.

Grafik-1 üzerinde krediler ile mevduatlar arasındaki açığın 2012 yılının ilk çeyreğinden itibaren ciddi bir şekilde arttığı görülmektedir. Ülkemizdeki açığın ne kadar ciddi olduğunu görmek için devletler arası karşılaştırmalara göz atmak gerekmektedir.

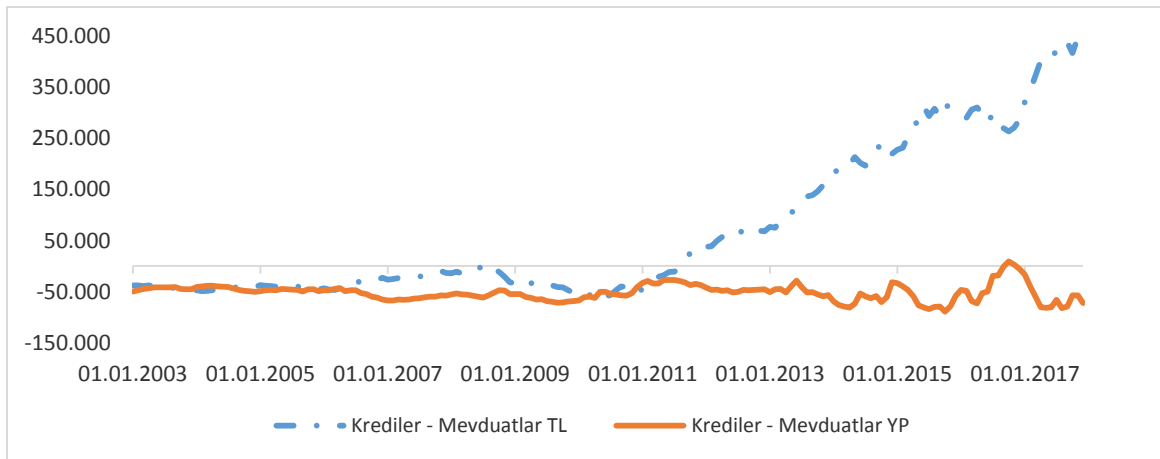
Grafik 2 : Dünya Bankacılık Sektöründe Kredi/Mevduat Oranı (%) (2018 Ocak)

Kaynak: https://www.tbb.org.tr/en/Content/Upload/Dokuman/155/Selected_Banking_Indicators_2016.pdf (25.05.2018), s:24.

Grafik-2 üzerinde kredi/mevduat rasyosunun devletler düzeyinde karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Gelişmiş ülkeler için kredi/mevduat ortalaması %75 iken gelişmekte olan ülkelerin ortalaması %95 dir. Türkiye bankacılık sektörü için bu oran %120 dolaylarındadır. Escrignano ve Han⁵, 32 gelişmekte olan ülke için ortalama kredi büyüme oranını hesaplamış ve çalışmalarında Türkiyenin en hızlı kredi büyümesi gerçekleştiren ülke olduğu ifade edilmiştir.

Grafik 3 : Krediler - Mevduatlar (TL ve YP Cinsinden) (milyon lira) (2003-2017)

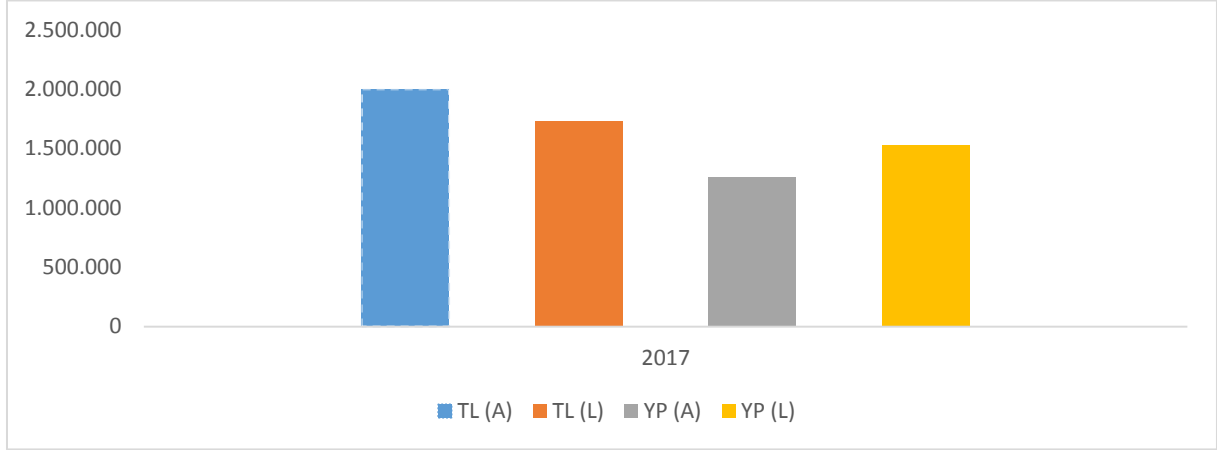

Kaynak : BDDK Aylık İstatistikler (2018)

⁵ Escrignano, Mercedes Garcia (Han, Fei), "Credit Expansion in Emerging Markets", IMF Working Papers, WP/15/212, 2015, s:3.

Grafik-3 üzerinde Türk bankacılık sektöründe ortaya çıkan krediler ile mevduat arasındaki açık (kredi-mevduat) hem yerel para (TL) cinsinden hem de yabancı para (YP) cinsinden gösterilmiştir. Bankacılık sektöründeki krediler ile mevduat arasındaki açık yerel para cinsindeki kalemlerden oluşmaktadır. Yabancı para cinsinden ise mevduat lehine fazla görülmektedir.

Grafik 4 : Türk Bankacılık Sektörü Bilançosunun Aktif ve Pasif Dengesi (TL ve YP Cinsinden) (milyon lira) (2017)

Kaynak : BDDK Aylık İstatistikler (2018)

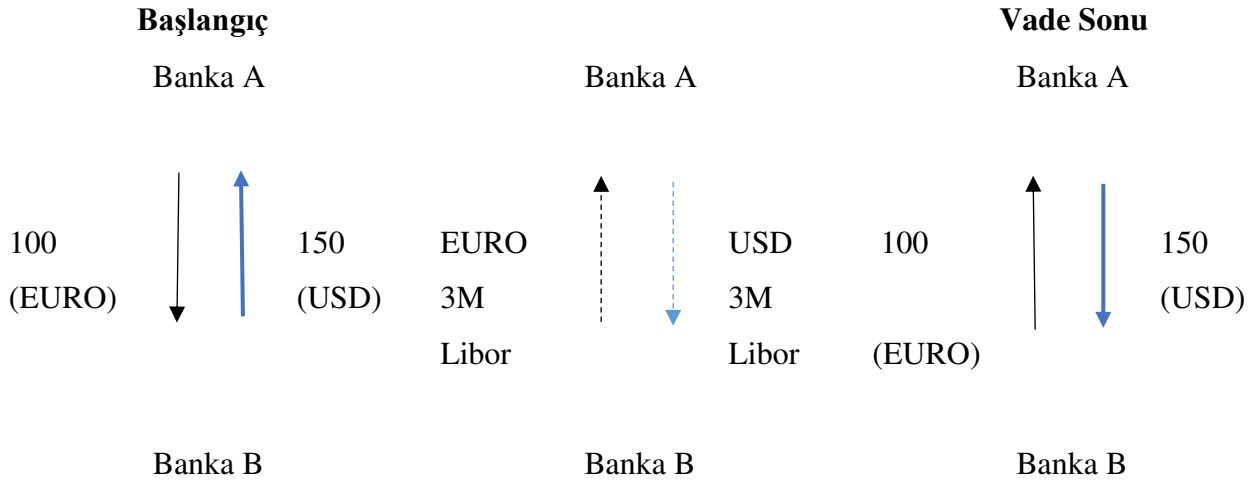
Grafik-4 üzerinde 2017 yılı için Türk bankacılık sektörünün aktif-pasif yapısı yerel ve yabancı para cinsinden gösterilmiştir. Grafik üzerinde “TL(A)” yerel para cinsinden aktifleri, “TL(L)” yerel para cinsinden pasifleri, “YP(A)” yabancı para cinsinden aktifleri ve “YP(L)” yabancı para cinsinden pasifleri ifade etmektedir. Bilançonun aktifindeki yerel para cinsinden varlıkların bir kısmı yabancı para cinsinden yükümlülükler tarafından finanse edilmektedir. Hamn⁶, kredilerin mevduatlardan daha hızlı büyüdüğü dönemlerde, bankaların kredi büyümesini desteklemek için diğer fonlama kaynaklarına yöneldiğini belirtmektedir. Yerel para cinsinden yaratılan krediler ile yabancı para cinsinden yükümlülükler arasındaki ilişki ise çapraz kur swapları yoluyla kurulmaktadır.

2.Çapraz Kur Swapı

Çapraz kur swapları, iki taraf arasında farklı para cinslerinin (aralarındaki mevcut kur sabit olmak koşuluyla) periyodik olarak ilgili para cinslerinden karşılıklı olarak faiz ödemeleri yapılmasına dayanmaktadır. Biraz karışık olmasına rağmen aşağıda grafik yoluyla bu durumu açıklayabiliriz.

⁶ Hahn, Joon-Ho (Hyun Song, Shin), "Noncore Bank Liabilities and Financial Vulnerability," Journal of Money, Credit and Banking, Blackwell Publishing, vol. 45, 2008, s:7.

Grafik 5: Çapraz Kur Swapı Görselleştirilmesi

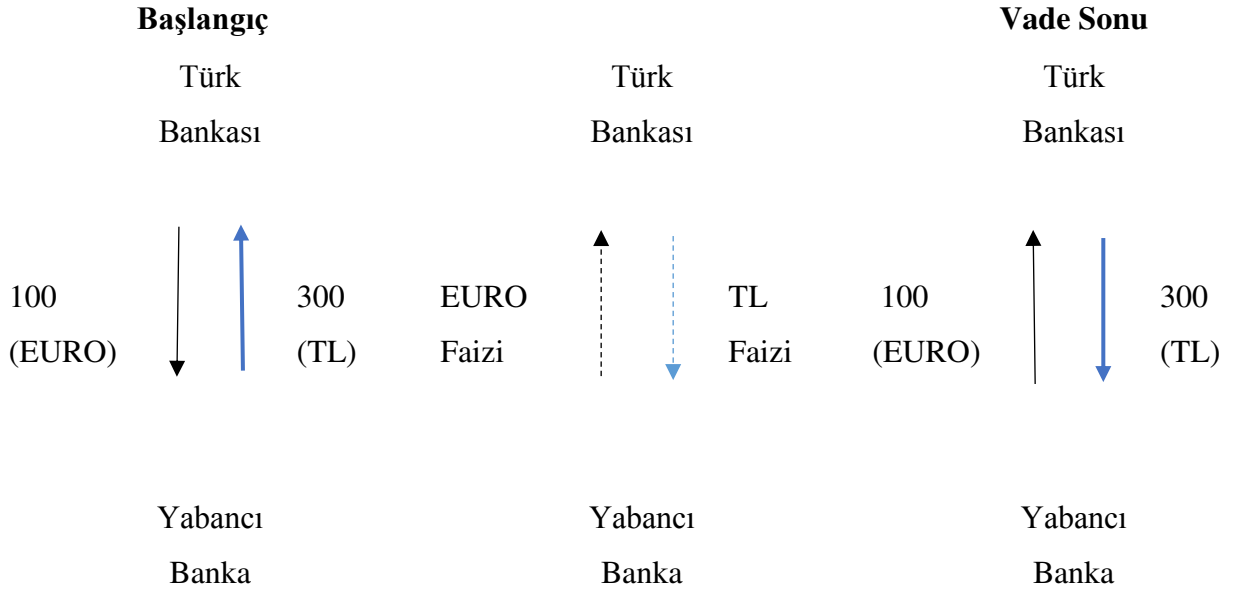

Kaynak: The basic mechanics of FX swaps and cross-currency basis swaps, https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt0803z.htm, (29.05.2018)

Başlangıçta A bankası B bankasına 100 euro verip, B bankası A bankasına 150 dolar vermektedir. Euro-dolar kuru , 1 euro=1.5 dolar olarak vade sonuna kadar sabitlenmiştir. Her 3 ayda bir, A bankası B bankasına üç aylık dolar faizi öderken B bankası A bankasına üç aylık euro faizi ödemektedir. Vade sonunda A bankası elindeki 150 doları geri verip B bankası da elindeki 100 euroyu geri vermektedir. Ekonomik literatür bu işlemin amacının, karşılaştırmalı avantajlardan faydalanma, korunma (hedging) ve spekülasyon olduğunu belirtmektedir.

Türk bankacılık sistemi açısından çapraz kur swapların önemi ise açık pozisyona girmeden TL cinsinden para yaratmakta yatmaktadır. Şöyle ki; özellikle 2008 finansal krizi sonrası gelişmiş ülke merkez bankalarının gerçekleştirdiği parasal genişleme politikaları Türk bankaları açısından yabancı para türünden faizleri inanılmaz düzeyde aşağı seviyelere düşürmüştür. Bu imkanı kullanan Türk bankaları düşük yabancı para cinsinden faizlerden faydalanıp borçlanmaya gitmişlerdir. 2001 krizi öncesinde yapıldığı gibi borç alınan yabancı para TL'ye çevrilmemiş ve bu şekilde bilançoda açık pozisyon oluşmamıştır. Çapraz kur swapları kullanılarak, bankaların borçlandıkları yabancı para sözleşme süresince yerel paraya (TL) dönüştürülmektedir.

Grafik 6: Türkiye için Çapraz Kur Swapı Görselleştirilmesi

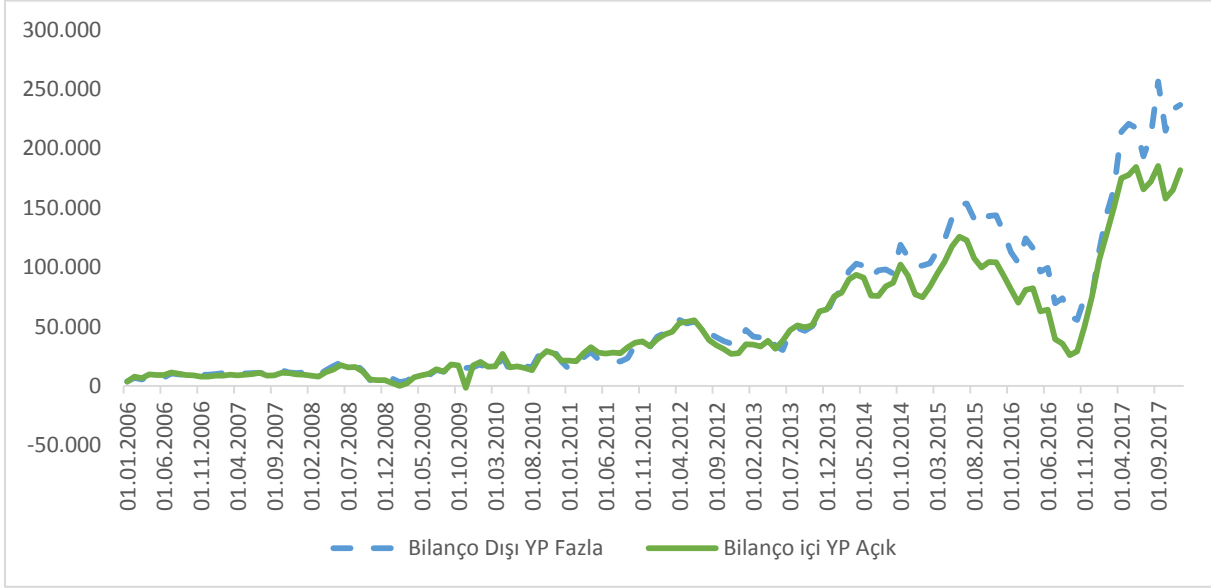

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. 1 Euro= 3 TL

Daha basit olması için Grafik-6 üzerinde mevcut durum görselleştirilmiştir. Türk bankası çapraz kur swapına girip 100 euro verip 300 TL almış ve anlaşma boyunca euro kurunu 3 TL'den sabitlemiştir. Her 3 ayda bir TL'nin faizini ödemektedir. Vade sonunda da ana paraya sorun olmadan kavuşmaktadır. Mevcut durumda kur riski ortadan (çok büyük dalgalanmalar ve borcun yenilenmemesi hariç) kalkmıştır. Bu durumda Türk bankacılık sistemi elde ettiği TL'yi ülke içerisinde kredi olarak dolaşıma sokmaktadır. Bu şekilde banka elinde TL cinsinden yeterli mevduat olmadığı halde TL cinsinden kredi yaratmaktadır. Ülkemizde yerel para cinsinden kredi-mevduat açığının yüksek olmasının nedeni bu mekanizmadır. Mevcut sistem, bilanço içinde yabancı para cinsinden açık oluştururken (YP Yükümlülük > YP Varlık) bilanço dışında yabancı para cinsinden fazla (YP Varlık > YP Yükümlülük) oluşturmaktadır.

Grafik 7: Türk Bankacılık Sisteminde Bilanço/Bilanço Dışı YP Varlık ve Yükümlülükleri (Milyon TL)

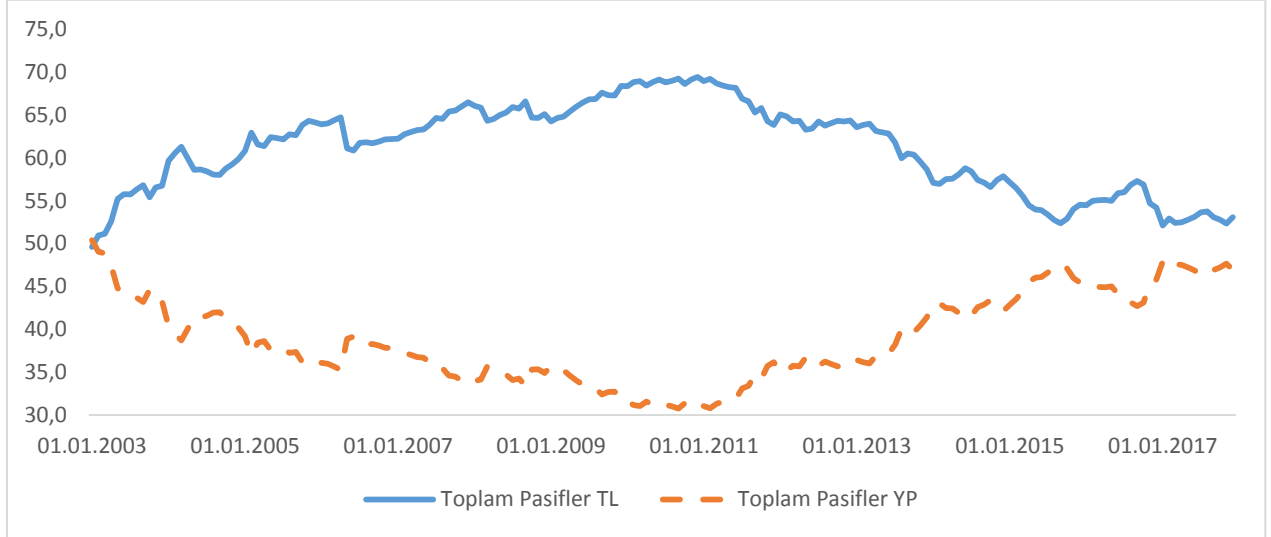

Kaynak : BDDK Aylık İstatistikleri (2018 Mayıs)

Grafik-7 üzerinde bilanço ve bilanço dışında yabancı para cinsinden varlık ve yükümlülüklerin durumu araştırılmıştır. Bilanço içindeki yabancı para cinsinden yükümlülüklerden bilanço içindeki yabancı para cinsinden varlıklar çıkartılarak bilanço içi YP açığı bulunmuştur. Beklenildiği üzere bilanço içinde YP yükümlülükler bilanço içindeki YP varlıklardan daha büyük çıkmıştır. Bilanço dışında ise, YP cinsinden swap para alım işlemlerinden YP cinsinden swap para satımları çıkartılarak mevcut durumun tespiti yapılmıştır. Beklenildiği üzere, bilanço dışında YP cinsinden fazla bulunmuştur. Sonuç olarak, çapraz kur swapları, muhasebesel olarak bilanço dışı hesaplar üzerinden bilançodaki yabancı para cinsinden açığı dengelemektedir. Ülkemiz bankacılık sisteminin yabancı para cinsinden açık pozisyonu olmaması tamamen çapraz kur swapları yoluyla sağlanmaktadır.

Bu mekanizma sayesinde yerel para temin edilirken yabancı para cinsinden açık pozisyon oluşmamaktadır. Bununla birlikte bu mekanizma, Türk bankacılık sistemi bilançosunu hem çekirdek olmayan yükümlülüklerle kaydırmış hem de bilançonun pasif kısmını dolarize etmiştir.

Grafik 8: Türk Bankacılık Sisteminin Pasif Yapısı (TL ve YP Cinsinden) (%)

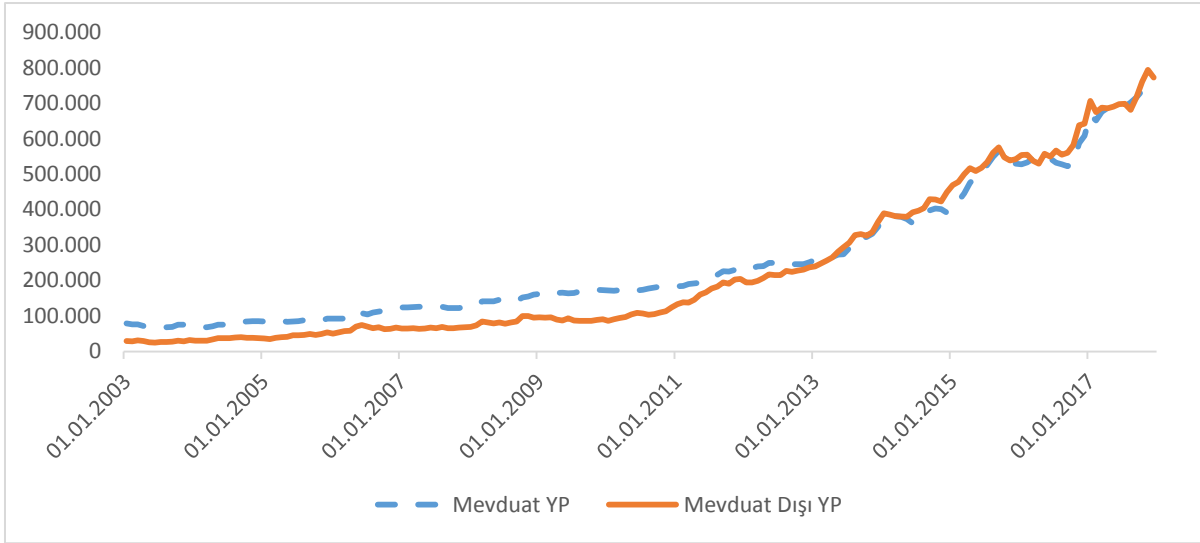

Kaynak : BDDK Aylık İstatistikleri (2018 Mayıs)

Grafik-8 üzerinde 2001 krizi sonrası Türk bankacılık sisteminin pasif yapısı yerel para (TL) ve yabancı para (YP) cinsinden sunulmuştur. Görüldüğü üzere bankacılık sisteminin yabancı para üzerinden yerel para kredi yaratma çabası bankacılık sistemi pasiflerinin dolarizasyonu ile sonuçlanmıştır. Yılmaz⁷, yabancı para cinsinden yükümlülüklerin büyük ölçüde mevduat dışı kalemlerdeki (non-core liabilities) artışlardan kaynaklandığını tespit etmiştir.

⁷ Yılmaz, Engin (Süslü, Bora), "Turkish Non-Core Liabilities", South-Eastern Europe Journal of Economics (1), 2016, s:16.

Grafik 9: Türk Bankacılık Sisteminin YP Cinsinden Pasif Yapısı (%)

Kaynak : BDDK Aylık İstatistikleri (2018 Mayıs)

Grafik-9 üzerinde Türk bankacılık sisteminin yabancı para cinsinden pasif yapısı, mevduat ve mevduat dışı olarak ayrıştırılmıştır. Grafik üzerinde 2012 yılının ilk çeyreğinden itibaren yabancı para cinsinden mevduat dışı kaynakların (çekirdek dışı yükümlülükler) mevduatları geçtiği görülmektedir. Çekirdek dışı yükümlülükler, mevduat dışı tüm pasif kalemleri içermektedir. Günümüzde banka pasif yapılarının büyük oranda çekirdek yükümlülüklerden oluşmasına dikkat edilmektedir. Hahm⁸ çekirdek olmayan yükümlülüklerdeki artışın, bir finansal kriz göstergesi sayılabileceğini ifade etmiştir.

3.Sonuç :

Bu çalışma içerisinde 2001 krizi sonrasında Türk bankacılık sektöründe oluşan yerel para cinsinden kredi-mevduat açığının çapraz kur swapları yoluyla sağlandığı ve bu mekanizmanında Türk bankacılık sektörünün bilançosunun pasif yapısını dolarize ettiği gösterilmiştir. Dolarize olan kısım da büyük ölçüde çekirdek dışı yükümlülüklerdeki artışa dayanmaktadır. Politika yapıcıların mevcut durumda Türk bankacılık sisteminin pasif yapısını yerel para cinsinden mevduatlara yönlendirmesi gerekmektedir.

⁸ Hahm, Joon-Ho (Hyun Song, Shin), "Noncore Bank Liabilities and Financial Vulnerability," Journal of Money, Credit and Banking, Blackwell Publishing, vol. 45, 2008, s:2.

Kaynakça:

Akyüz, Yılmaz (Boratav, Korkut), ‘The Making of the Turkish Financial Crisis’, **World Development**, 31(9), 2003, s:1549-1566.

The Basic Mechanics of FX Swaps and Cross-Currency Basis Swaps, https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt0803z.htm, (29.05.2018).

Escribano, Mercedes Garcia (Han, Fei), ‘Credit Expansion in Emerging Markets’, **IMF Working Papers**, WP/15/212, 2015.

Hahm, Joon-Ho (Hyun Song, Shin), "Noncore Bank Liabilities and Financial Vulnerability," **Journal of Money, Credit and Banking**, Blackwell Publishing, vol. 45, 2008, s:3-36.

Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi,
https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/8676krizden_istikrarat_urkiyetecrubesi_3uncu_baski.pdf, (29.05.2018)

Seçilmiş Göstergelerle Türk Bankacılık Sisteminin Karşılaştırılması,
https://www.tbb.org.tr/en/Content/Upload/Dokuman/155/Selected_Banking_Indicators_2016.pdf (29.05.2018)

Yılmaz, Engin (Süslü, Bora), ‘Turkish Non-Core Liabilities’, **South-Eastern Europe Journal of Economics** (1), 2016, s:75-92.